

DE BACKER, Mattias; MELGAÇO, Lucas; VARNA, Georgiana
i MENICHELLI, Francesca (eds.) (2016)
Order and conflict in public space
Oxon: Routledge, 227 p.
ISBN 978-1-138-93118-3

Manifestacions silencioses contra atemptats terroristes, mobilitzacions en resposta a desallotjaments, protestes als carrers contra alguna nova llei d'educació, campanyes públiques contra les curses de braus, celebracions multitudinàries de festivals de música, comerç informal, joves *skaters*, indigents sense sostre... De qui és l'espai públic? Qui decideix què està permès i què no està permès al carrer? Quin dret a la ciutat tenen els que protesten? Fins a quin punt s'accepta un cert desordre a l'espai públic? Què és l'ordre i quan s'origina un conflicte a les zones urbanes? Fins a quin punt necessitem algun tipus de control per garantir la nostra llibertat d'accés i moviment? Quantes regles i quant d'ordre és necessari?

Aquestes són algunes de les qüestions que es debaten en el llibre que ressenyem, editat per quatre investigadors i professors de Bèlgica i el Regne Unit: Mattias de Backer i Lucas Melgaço, de la Vrije Universiteit Brussel; Georgiana Varna, de la University of Glasgow, i Francesca Menicelli, de la University of Oxford. A més dels editors, també hi han participat 14 autors i autores dels camps de la geografia urbana i social, els estudis urbans, la criminologia i la sociologia, d'universitats i centres de recerca de Dinamarca, els Estats Units, França, Japó, Mèxic, els Països Baixos, la República Txeca, el Regne Unit i Sud-àfrica. Malgrat aquesta diversitat d'autories, disciplines i contextos geogràfics, l'obra presenta una bona coherència de continguts i una estructura molt ben definida: un prefaci, una primera part on es classifiquen els capítols relacionats amb els espais de control (vigilància i polítiques de control, formal o informal), una segona part on es troben

els capítols dedicats als espais de transgressió i un epíleg que reflexiona sobre l'ordre i el caos en els espais públics.

El text combina perfectament els aspectes teòrics relacionats amb el dret a la ciutat i la justícia espacial amb les recerques qualitatives en diferents llocs del món. És una obra que, pel seu contingut, pot interessar molt a un sector especialitzat d'investigadors i d'investigadores que treballin en els àmbits de la vigilància, la seguretat, el control social i l'ordre a les ciutats contemporànies dels camps de la geografia, l'arquitectura, els estudis urbans, la criminologia, la sociologia i les ciències polítiques.

En el prefaci, els editors i les editores introdueixen el tema del llibre reflexionant sobre què és el que es considera «públic». L'accessibilitat, diuen, és la característica central dels espais públics, així com la presència de persones, d'activitats i d'esdeveniments diversos. Malgrat tot, en els darrers decennis i a causa de l'augment de la privatització i de la vigilància als carrers, les ciutats contemporànies han perdut, fins a cert punt, algunes d'aquestes característiques que atorguen a l'espai públic la seva qualitat d'accessible per part de tothom. Cada vegada més, s'ha anat prioritant la seguretat i l'interès privat en les zones urbanes i s'han anat limitant les llibertats civils, com ara el dret de protesta o de dissidència, el dret de ser escoltat o el dret de no consumir.

En un context on es prioritza el lleure privat i les pràctiques de consum, l'espai públic ha estat sanejat, i tot allò que desprèn «diferència» n'és allunyat com quelcom perillós. Però la sorpresa forma part de l'essència d'aquest entorn, així com les trobades heterogènies que s'hi realitzen

i que sovint són difícils de predir, tot i que la impredecibilitat s'intenta mantenir lluny del seu àmbit, amb la intenció que sigui un lloc més racionalitzat, controlable, calculable, eficient i previsible. És per això que la qüestió de l'ordre ha esdevingut essencial en el debat sobre els espais públics. Així, quan definim què trobem acceptable i què no, apareixen mecanismes d'inclusió i d'exclusió, com ara les diferents formes de mobiliari urbà que s'usen per dirigir els comportaments als espais públics, promoure o evitar trobades específiques o dissuadir la presència d'indesitjables urbans, com ara prostitutes, indigents o gent jove. En aquest sentit, l'ordre que regula els carrers és una cristal·lització de les relacions de poder que imperen en la societat.

La primera part del llibre, «Espais de control», comença amb el treball de Jon Coaffee i se centra en les pràctiques de seguretat dels Jocs Olímpics que es van celebrar a Londres l'any 2012. El següent, de Nelson Arteaga Botello, connecta la seguretat i la renovació urbana a partir d'un dels exemples més reeixits del model de desenvolupament de la ciutat, el gratacel Reforma 222 al passeig de la Reforma de Ciutat de Mèxic. Aquest edifici està format per una torre d'oficines, una altra de pisos i un hotel, i entre les dues torres, hi ha un centre comercial. És una illa vertical on la classe mitjana, i especialment l'elit, pot gaudir del luxe de la verticalitat, l'estètica de l'alçada i la seguretat d'un arxipèlag de comunitats tancades. La innovació més important d'aquest edifici és la creació d'una sensació de continuïtat entre l'edifici i el carrer, una solució arquitectònica que busca suavitzar la idea de separació entre els espais públics i els privats. Aquest capítol mostra com la vigilància i el model per assegurar l'ordre social s'estableix a través del disseny de la construcció en vertical, ja que el gratacel fa servir els sistemes de vigilància per gestionar els conflictes, les tensions i els aspectes de la vida social i

cultural de la ciutat que s'expressen als seus peus.

Els capítols següents, d'Antonin Margier, i de Nick Schuermans i Manfred Spocter, reflexionen també, des d'un altre punt vista, sobre com la imatge ha esdevingut una eina important en la producció de ciutats. L'objectiu és crear ambients «bons» per als negocis, a fi d'atraure-hi capital, inversions i turistes. Seguint aquesta premissa, tots els signes de decadència, delinqüència i pobresa fan malbé la imatge de l'ideal urbà harmònic. En aquest context, s'afavoreix la criminalització de la pobresa i es lluita per dissenyar i controlar al màxim la imatge de la ciutat mitjançant la preservació del valor visual i simbòlic dels espais públics, amb la qual cosa s'aconsegueix la prohibició de comportaments associats amb els indigents, les persones marginals, la gent jove, els *skaters*, els grafiters, els venedors informals o les prostitutes. Més encara, la construcció de comunitats tancades, l'eliminació de venedors ambulants, les polítiques de supressió d'àrees hiperdegradades són algunes de les «polítiques de l'oblit» que permeten eliminar tots els signes de pobresa mitjançant la invisibilitat de determinats grups.

També els centres comercials, que exclouen els pobres urbans (indigents, pidolaires, gent jove), són percebuts com a indrets segurs en comparació amb el centre de la ciutat, i s'esforcen per crear la impressió de ser llocs sense conflictes ni desordres. Les polítiques d'exclusió han convertit els centres comercials en espais d'homogeneïtat, on la diversitat no és benvinguda. L'autor Pavel Pospesch mostra com els centres comercials han esdevingut parts importants del paisatge urbà contemporani i com aquests defineixen el que és acceptable i el que és inacceptable al seu interior.

La segona part del llibre, «Espais de transgressió», comença amb el treball d'Ilse van Liempt i tracta sobre les polítiques de seguretat dels espais de lleure

nocturn al centre de la ciutat, sobre els discursos moralitzants dels residents d'aquestes àrees i de com els actors de la seguretat privada, malgrat que han estat subjectes a programes de bona governança i a cursos antidiscriminatoris, continuen actuant desproporcionadament contra els grups ètnics més marginats. Al capítol següent —i tornant sobre el tema de la indigència a la ciutat, aquesta vegada des d'una altra perspectiva—, Sig Langegger i Stephen Koester debaten, entre uns altres temes, sobre les respostes municipals, com ara els dissenys d'exclusió (bancs de parcs molt incòmodes, per exemple) contra els pobres urbans.

Un altre exemple d'exclusió i també de transgressió de certs grups socials, el trobem al capítol de Karen Lumsden. El seu treball, molt ben argumentat sota la teoria de Lefebvre, Harvey i Soja, mostra l'ús transgressiu de l'espai públic que fan nois joves entusiastes dels cotxes quan es reuneixen per mostrar el seu automòbil i conduir en una part de la ciutat d'Aberdeen, una de les més polaritzades del Regne Unit, en ple procés de regeneració urbana. L'estudi mostra com un procés de regeneració urbana pot provocar l'estigmatització de certes minories i l'exclusió de certs grups per a qui les pràctiques culturals i els seus comportaments poden considerar-se que no són del tot acceptables en els nous espais renovats de la ciutat.

Des d'un enfocament diferent, però seguint en la línia d'allò que és acceptable i del que no n'és, el capítol de Lucy Jackson i Gill Valentine mostra les complexitats del dret a l'espai públic a través de l'exemple de l'activisme de grups a favor i en contra de l'avortament al Regne Unit i de com aquests grups tenen diferents expectatives del que es considera o no una conducta acceptable en públic. Així, per exemple, les protestes dels col·lectius contraris a l'avortament són vistes sovint amb malestar per part de la gent

del carrer. El capítol tracta sobre el dret a ocupar espais i sobre les tensions que hi tenen lloc, i reflexiona sobre les dicotomies públiques i privades, apuntant com l'activisme al voltant de l'avortament navega entre el que és «privat» (l'avortament) i l'espai públic.

Finalment, l'epíleg esdevé especialment suggeridor, perquè ofereix reflexions i idees per a futures recerques. D'aquesta manera, Keith Hayward debat sobre el tema de la privacitat i comenta que el problema per a molts grups marginals no és la manca d'espais públics, sinó la manca de privacitat, amb la qual cosa estan forçats a ocupar espais al carrer i resten subjectes a la vigilància i al voyeurisme. D'altra banda, Myriam Housay-Holzschuch fa replantejar-nos la idea de l'ordre a la ciutat i diu que el caos no seria tan negatiu si consideréssim el que sempre repetim, que l'espai públic ha de ser un espai «obert» per excel·lència. La necessitat de tenir espais oberts i buits, com les places i els carrers, s'ha assenyalat repetidament com un element de democràcia a la ciutat, ja que permeten que s'hi expressi la dissidència, el descontentament i la diversitat.

Els continguts del llibre, les recerques que s'hi presenten i els debats que s'hi plantegen —sobre l'ordre, el desordre, el control, la vigilància i la por de la diferència— mostren com la recerca al voltant dels espais públics, lluny d'haver-se saturat, continua essent necessària, cada vegada més, per reflexionar sobre quina ciutat volem i, sobretot, sobre quina justícia espacial estem disposats a reclamar.

Anna Ortiz Guitart

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Geografia

anna.ortiz@uab.cat

<http://dx.doi.org/10.5565/rev/dag.423>

